

Dzielnica Västra Hamnen w Szwecji jako przykład przestrzeni o cechach bezpiecznych

The Västra Hamnen district in Sweden as an example of a space with safe features

Streszczenie

W artykule poruszono zagadnienie projektowania bezpiecznej przestrzeni na przykładzie szwedzkiej dzielnicy Västra Hamnen. W ramach badań in situ przeanalizowano rozwiązania przestrzenne wspomagające bezpieczeństwo, wybrano kilka kryteriów (m.in. transport, struktura przestrzenna, kompozycja urbanistyczna itp.) mających pozytywny wpływ na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców. Celem artykułu jest omówienie wyników przeprowadzonych analiz i przedstawienie dzielnicy Västra Hamnen jako przykładu dobrze zaprojektowanej przestrzeni bezpiecznej dla mieszkańców. Przykłady zobrazowano bogatą dokumentacją fotograficzną zrealizowaną w ramach wyjazdu studialnego.

Abstract

This paper addresses the design of safe space using the example of the Swedish neighbourhood of Västra Hamnen. As part of the in situ research, spatial solutions that support safety were analysed, and several criteria were selected (e.g., transport, spatial structure, urban composition, etc.) that have a positive impact on the residents' sense of safety. The purpose of this paper is to discuss the results of the analyses and to present the Västra Hamnen neighbourhood as an example of a well-designed safe space for residents. The examples are illustrated by extensive photographic documentation made as a part of the study trip.

Słowa kluczowe: Västra Hamnen, bezpieczne środowisko zamieszkania, rozwiązania przestrzenne wspomagające bezpieczeństwo

Keywords: Västra Hamnen, safe living environment, spatial solutions supporting safety

WPROWADZENIE

Dzielnica Västra Hamnen Malmö w Szwecji jest przykładem wielorodzinnego założenia zaprojektowanego w duchu zrównoważonego rozwoju, który posiada wiele cech bezpiecznej przestrzeni. Powstała na dawnym terenie przemysłowym i portowym nieopodal centrum miasta. Rewitalizacji tego obszaru podjęto się z zamiarem stworzenia pokazowego osiedla Bo01¹ na targi mieszkaniowe w 2001 roku. Autorem projektu zagospodarowania Bo01 jest szwedzki architekt Klas Tham, który współpracował m.in. z Ralphem Erskinem przy projekcie Byker w Newcastle. Priorytetami przy projektowaniu Zachodniej Przystani była ekologia i wysoka jakość życia. Cała koncepcja założenia bazuje na zasadach zrównoważonego rozwoju. Jest to jedna z najbardziej unikatowych dzielnic na świecie, często określana jako pierwsza w Europie dzielnica o zerowej emisji CO₂. Śmiała architektura, duża ilość zieleni oraz mnóstwo przestrzeni z akwenami wodnymi sprawiają, że miejsce to wciąż przyciąga nowych mieszkańców. Dzielnica styka się z morzem co czyni ją bardzo atrakcyjną zarówno dla mieszkańców miasta, jak i turystów (Ciarkowski, 2023). Architektura jest bardzo urozmaicona, zrealizowano ponad pięćset mieszkań w obiektach o zróżnicowanej

INTRODUCTION

The Västra Hamnen Malmö neighbourhood in Sweden is an example of a multifamily development designed in the spirit of sustainable development, which has many of the characteristics of a safe space. It was developed on a former industrial and harbour area near the city centre. The revitalisation of the area was undertaken with the intention of creating the Bo01¹ demonstration development for the 2001 housing fair. The Bo01 development was designed by Swedish architect Klas Tham, who collaborated with, among others, Ralph Erskine on the Byker project in Newcastle. The main priorities in designing the Western Harbour were ecology and a high quality of life. The whole concept of the premise is based on the principles of sustainability. It is one of the most unique neighbourhoods in the world often described as Europe's first zero CO₂ district. With its bold architecture, abundant greenery and plenty of space with bodies of water, the place continues to attract new residents. The district is in contact with the sea which makes it very attractive for both city residents and tourists (Ciarkowski, 2023). The architecture is very diverse, more than five hundred flats were

*Joanna ZABAWA-KRZYPKOWSKA, dr inż. arch., Wydział Architektury, Politechnika Śląska w Gliwicach / Joanna ZABAWA-KRZYPKOWSKA, PhD Eng. Arch., Faculty of Architecture, The Silesian University of Technology, <https://orcid.org/0000-0001-5272-6987>, e-mail: joanna.zabawa-krzypkowska@polsl.pl

Copyright: © 2024 Zabawa-Krzypkowska. This is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>).

Il. 1. Zachodnia dzielnica Bo01 z widokiem na dominantę – wieżowiec Turning Torso projektu Santiago Calatrawy. Fot autorka

Ill. 1. The western district of Bo01 with a view of the dominant feature - the Turning Torso skyscraper designed by Santiago Calatrava. Photo author

typologii. Wśród architektów projektujących budynki wchodzące w skład stworzonego przez Thama masterplanu znajdowali się, między innymi, Bertil Öhrström, Kai Wartiainen i Gert Wingårdh, Biuro Moore Ruble Yudell ze Stanów Zjednoczonych oraz ponad osiemdziesięcioletni nestor architektury społecznie odpowiedzialnej – Ralph Erskine. Budynki mają zróżnicowaną wysokość od 1 do 6 kondygnacji. Nad całością góruje jeden z najwyższych budynków mieszkalnych w Europie, Turning Torso, mierzący 190 metrów. Ten 54-piętrowy wieżowiec, zaprojektowany przez Santiago Calatravę, został ukończony w 2005 roku i od razu stał się wizytówką całego Västra Hamnen. Jest to niewątpliwie punkt orientacyjny całej okolicy (UNEP, 2024).

METODYKA

Stan badań

Badania dotyczące problematyki bezpieczeństwa prowadzone są od lat 70. Pionierami w tej dziedzinie byli Oscar Newman (Newman 1973) i Jane Jacobs (Jacobs, 1961; Jacobs, 2011). Wielu badaczy określało elementy, wytyczne wspierające projektowanie w celu zwiększenia bezpieczeństwa mieszkańców. Wymienić tutaj należy: Alice Coleman (Coleman, 1990), Billa Hillera (Hiller, 2006), Iana Colquhouna (Colquhoun, 2004), T.D. Crowea (Crowe, 2000), Nan Ellin (Ellin, 1997). Tej tematyce poświęcone są także prace polskich badaczy Marka Czyńskiego (Czyński, 2006), Andrzeja Wyżykowskiego i Stanisławy Wehle-Strzeleckiej (Wyżykowski, Wehle-Strzelecka, 2005), Bartosza Czarneckiego i Waldemara Siemińskiego (Czarnecki, Siemiński, 2006) oraz Bartosza Czarneckiego (Czarnecki, 2011).

Autorka przeanalizowała dzielnicę Västra Hamnen pod kątem wybranych elementów, bazując na badaniach teoretyków i badaczy przestrzeni bezpiecznej oraz wytycznych OPDM (Office of the Deputy Prime Minister, 2004)

constructed in buildings of varying typologies. The architects designing the buildings included in the masterplan drafted by Tham included Bertil Öhrström, Kai Wartiainen and Gert Wingårdh, the Moore Ruble Yudell Office from the United States and the doyen of socially responsible architecture, Ralph Erskine, who is more than eighty years old. The buildings vary in height from one to six storeys. One of the tallest residential buildings in Europe, Turning Torso, measuring 190 m, towers over the whole. This fifty-four-storey skyscraper, designed by Santiago Calatrava, was completed in 2005 and immediately became a landmark for the whole of Västra Hamnen. It is undoubtedly a landmark of the entire area (UNEP, 2024).

METHODOLOGY

The state of research

Research on safety issues has been conducted since the 1970s, with Oscar Newman (1973) and Jane Jacobs (1961) pioneering the field. A number of researchers have identified elements, guidelines to support design to enhance occupant safety. Mention should be made of Alice Coleman (1990), Bill Hiller (2006), Colquhoun Ian (2004). Crowe (2000), Elin Nan (1997), and the works of Polish researchers Marek Czyński (2006) and Czarnecki and Siemiński (2006), Bartosz Czarnecki (2011), Andrzej Wyżykowski and Stanisława Wehle-Strzelecka (2005) are also devoted to this topic.

The author analysed the Västra Hamnen neighbourhood in terms of selected elements based on the research of theorists and researchers of safe space and the guidelines of the OPDM (Office of the Deputy Prime Minister, 2004), the English Home Office, which published a report in 2004 defining the characteristics of a safe space:

angielskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które w 2004 roku opublikowało raport określający cechy bezpiecznej przestrzeni:

- dostęp i ruch – bezpośredni wpływ na dostęp przestrzeni publicznych mają rodzaj i jakość połączeń, szczególnie z lokalami i ogólnomiejskimi usługami oraz terenami wypoczynkowymi;
- struktura – struktura miejsca, jego konfiguracja przestrzenna wpływa na bezpieczeństwo. Budynki powinny być zaprojektowane w sposób podwyższający naturalny nadzór oraz eliminujący miejsca w ukryciu i ograniczający liczbę wejść i nieaktywnych fasad;
- nadzór – naturalny, zorganizowany policyjny, elektroniczny;
- własność – jasno określona przestrzeń prywatna lub publiczna;
- fizyczna obrona – należy zapewnić niezbędne i w odpowiedni sposób zaprojektowane elementy zapewniające bezpieczeństwo;
- użytkowanie – odpowiednio intensywne użytkowanie przestrzeni jest pozytywne i niezbędne. Zbyt wielu użytkowników może prowadzić do anonimowości;
- zarządzanie i nadzór – dobrze utrzymane tereny.

Badania *in situ* były prowadzone przez autorkę pod kątem rozwiązań przestrzennych, które wspomagają bezpieczeństwo. Zastosowano następujące kryteria: transport i ruch pieszy, struktura przestrzenna, kompozycja urbanistyczna, oraz rozwiązania wspierające użytkowanie i vitalność przestrzeni, które stanowią podstawę kontroli społecznej obecność użytkowników w przestrzeniach osiedlowych, na ulicy oraz w przestrzeniach wspólnych (naturalny nadzór, kontrola społeczna, oświetlenie). Zwrócono także uwagę na takie miejsca, jak wąskie przejścia pomiędzy budynkami czy składowanie odpadów, które potencjalnie mogą nie sprzyjać poczuciu bezpieczeństwa.

ANALIZY BADANEGO PRZYKŁADU

Dostęp i ruch

Przebieg założenia została zaprojektowana w sposób, który uwalnia przestrzeń wspólną, społeczną od samochodów. Ruch kołowy został zdecydowanie ograniczony na rzecz pieszożytności użytkownika przestrzeni. Nie obserwuje się wzmożonego ruchu samochodowego, a ten, który występuje jest wyraźnie uspokojony (niewiele samochodów oraz ograniczenie prędkości). Nie występują w dzielnicy drogi przelotowe przecinające tereny mieszkaniowe, które

- access and movement – the type and quality of connections, especially to venues and city-wide services and leisure areas, have a direct impact on the accessibility of public spaces;
- structure – the structure of a place, its spatial configuration affects safety. Buildings should be designed in a way that increases natural surveillance and eliminates places that allow for concealment and limits the number of entrances and inactive facades;
- surveillance – natural, organised police, electronic;
- ownership – it should be clear whether the space is private or public;
- physical defence – provide necessary and appropriately designed security elements;
- usage – adequately dense use of the space is positive and necessary. Too many users can lead to anonymity;
- management and supervision – well maintained areas.

In situ research was conducted by the author in terms of spatial solutions that support safety. Criteria such as transport and pedestrian movement, spatial structure, urban composition, and solutions that support the use and vitality of spaces that underpin social control – the presence of users in estate spaces, on the street and in shared spaces (natural surveillance, social control, lighting) – were applied. Attention was also given to spaces such as narrow passageways between buildings or waste storage, which have the potential to foster insecurity.

CASE ANALYSIS

Access and traffic

The premise space has been designed in a way that frees the communal, social space from cars. Vehicular traffic has been strongly reduced in favour of pedestrian use of the space. There is no increased car traffic and, where it does occur, is clearly calmed down (few cars and speed limit). There are no arterial roads which pose a particular danger to pedestrians and cyclists crossing residential areas in the district. Most of the cars are parked in multi-storey car parks that blend into the existing architecture. Underground car parks in the residential buildings have

Tabela 1. Dostęp i ruch. Opracowanie własne na podstawie literatury

Table 1. Circulation. Original work based on the literature

Kryterium (cechy miejsc bezpiecznych) Criterion (features of safe places)	Rozwiązania przestrzenne wspomagające bezpieczeństwo – cechy występujące w badanym założeniu Spatial solutions supporting safety – features present in the surveyed site
Dostęp i ruch – transport / ruch pieszy/ parkingi Access and traffic/ pedestrian traffic/ parking	<ul style="list-style-type: none"> • uwolnienie przestrzeni od samochodów / freeing up space from cars, • jasny, czytelny przebieg ruchu ciągów pieszych / clear, legible pedestrian routes, • vitalność ulicy – atrakcyjne i różnorodne ulice pomagają aktywizować przestrzeń, a ludzie w przestrzeni wprowadzają naturalny nadzór nad okolicą / the vitality of the street – attractive and varied streets help to activate spaces, and people in the space bring a natural surveillance to the area, • unikanie kreowania przestrzeni wydzielonych, mało uczęszczanych, słabo skomunikowanych / avoiding the creation of segregated, low-traffic, poorly connected spaces, • ograniczanie, likwidacja przejść nieformalnych / limiting, eliminating informal crossings, • ograniczenie ruchu tranzytowego, spowalnianie ruchu osiedlowego / limiting transit traffic, slowing down neighbourhood traffic, • dobra komunikacja publiczna / good public transport.

II. 2. Przestrzeń publiczna uwolniona od samochodów to możliwość bezpiecznego użytkowania przestrzeni. Fot autorka
 III. 2. A public space free of cars is an opportunity to use the space safely. Photo the author

stwarzają szczególne niebezpieczeństwo dla pieszych i rowerzystów. Większość samochodów zaparkowana jest na parkingach wielopoziomowych wtapiających się w istniejącą architekturę. Zaprojektowano także parkingi podziemne w budynkach mieszkalnych. Uwolnienie przestrzeni od samochodów powoduje, że wzrasta aktywność mieszkańców. Ludzie korzystają z terenów wspólnych, a spędzając czas w przestrzeni dzielnicy zapewniają naturalny nadzór ulicy (oczy na ulicy, Jane Jacobs).

Istotnym elementem w opisywanym przykładzie jest bardzo dobra komunikacja z centrum miasta. Dostępność komunikacji publicznej pozwala nie tylko na uwolnienie przestrzeni od samochodów, ale także na uniknięcie poczucia odizolowania (odcięcia od atrakcji miejskich, usług i terenów rekreacji). Aby ułatwić korzystanie z transportu publicznego przystanki autobusowe są dostępne w odległości mniejszej niż 300 metrów od miejsc zamieszkania, a autobusy kursują z dużą częstotliwością (co 6–7 minut) (City of Malm 2006).

STRUKTURA PRZESTRZENNA I KOMPOZYCJA URBANISTYCZNA

Badane założenie cechuje struktura sieci miasta i jasne granice pomiędzy przestrzeniami publicznymi i prywatnymi. Struktura przestrzenna poszczególnych zespołów jest spójna i czytelna – dom, blok, ulica, plac, park, sąsiedztwo (UNEP, 2024). Czytelność aranżacji przestrzeni, formy i funkcji, ułatwia przemieszczanie i aktywność mieszkańców (Lynch, 2011). Określone miejsca są przypisane konkretnej grupie użytkowników, mamy poczucie wchodzenia w przestrzeń półprywatną należąca do mieszkańców danych budynków. Występuje zatem ograniczenie dostępu dla osób postronnych, a niekontrolowane przemieszczanie czy przebywanie osób obcych na pewno jest w takim przypadku utrudnione. Dodatkowo występuje naturalny nadzór dzięki widoczności okolicy z okien mieszkań. Najwyższe budynki o zwartej strukturze znajdują się na obrzeżach założenia, chroniąc w ten sposób przed wiatrem niższą, rozdrobnioną zabudowę znajdującą się wewnątrz. Wysokość zabudowy w całości obszaru waha się od 1 do 6 kondygnacji (Kusińska, 2007). Gęsta zabudowa nadaje Västra Hamnen

also been designed. Freeing the space from cars increases the activity of the residents. People use the common areas and by spending time in the neighbourhood space they provide natural surveillance of the street (eyes on Jane Jacobs Street).

An important element in the example described is the very good circulation with the city centre. The availability of public transport not only frees the space from cars but also avoids the feeling of isolation (being cut off from urban attractions, services and recreation areas). To facilitate the use of public transport, bus stops are available less than 300 m from residential areas, and the buses run at a high frequency (every 6 to 7 minutes) (City of Malm 2006).

STRUCTURE OF THE SPACE, URBAN COMPOSITION

The studied premise is characterised by the network structure of the city and clear boundaries between public and private spaces. The spatial structure of the individual complexes is coherent and legible – house, block, street, square, park, neighbourhood (UNEP, 2024). The legibility of the arrangement of space, form and function, facilitates the movement and activity of residents (Lynch, 2011). Specific spaces are assigned to a specific user group, and there is a sense of entering a semi-private space belonging to the residents of the buildings in question. There is therefore a restriction of access for outsiders and uncontrolled movement or the presence of strangers is certainly not facilitated in this case. In addition, there is natural surveillance due to the visibility of the area from the flats' windows. The tallest, compact buildings are located on the periphery of the site, thus protecting the lower, fragmented buildings inside from the wind. The height of the buildings in the entire area varies from 1 to 6 storeys (Kusińska, 2007). The dense development gives Västra Hamnen an urban character. The development is varied² – you will find both blocks of flats with sea views and the small detached houses surrounded by gardens and terraces. The development varies from blocks of

Kryterium (cechy miejsc bezpiecznych) Criterion (features of safe places)	Rozwiązania przestrzenne wspomagające bezpieczeństwo – cechy występujące w badanym założeniu Spatial solutions supporting safety – features present in the surveyed site
struktura przestrzeni kompozycja wspierająca terytorialność Structure of space Composition to support territoriality	<ul style="list-style-type: none"> • spójna i czytelna struktura / coherent and legible structure, • integracja struktury, likwidacja miejsc izolowanych, nieużytkowanych, niczych / integration of the structure, elimination of isolated, unused, no-go areas, • hierarchia przestrzeni / hierarchy of spaces, • określenie miejsca i przypisanie konkretnej grupie mieszkańców / definition of place and attribution to a specific group of inhabitants, • ograniczona skala wspólnot sąsiedzkich / limited scale of neighbourhood communities, • ograniczenie dostępu obcych i niekontrolowanego przemieszczania w strefie sąsiedzkiej / restriction of access by strangers and uncontrolled movement in the neighbourhood zone, • elementy umożliwiające ograniczenie, określanie własnego terytorium (markery) w strefie najbliższego otoczenia budynku / elements for limiting, defining one's own territory (markers) in the immediate area of the building, • redukcja miejsc o niewiadomym statusie / reduction of sites of unknown status, • forma zabudowy, układ budynków, kształt, układ i forma wejść oraz strefy wejściowej / building form, building layout, shape, layout and form of entrances and entrance area, • ograniczona głębokość struktury / limited depth of structure, • eliminowanie miejsc niczych – jednoznaczność przynależności / elimination of no man's land – unambiguousness of ownership.

Tabela 2. Struktura i kompozycja przestrzeni. Opracowanie własne na podstawie literatury

Table 2. Structure of the space, urban composition. Original work based on the literature

miejskiego charakteru. Zabudowa jest zróżnicowana² – znajdziemy tu zarówno bloki mieszkalne z widokiem na morze, jak i niewielkie, otoczone ogrodami i tarasami domy jednorodzinne. Mniejsze budynki i otwarte przestrzenie we wnętrzu założenia tworzą bardziej ludzką skalę. Różnorodność budynków sprawia, że całość jest bardzo interesująca i pozwala na identyfikację mieszkańców ze swoim domem i najbliższym otoczeniem (Bell i in., Bell Greene Fisher, Baum, 2004).

Kompozycja przestrzenna została oparta na elementach związanych z lokalizacją nad wodą. Pierwszym z elementów jest biegnąca wzdłuż zachodniego nadbrzeża promenada Sundspromenaden. Atrakcyjne tereny umożliwiają spacer, jazdę na rowerze, pozwalają kontemlować piękne widoki m.in. panoramę cieśniny Öresund. Drugim elementem jest park liniowy Kanalparken we wschodniej części dzielnicy biegnący równoległe do promenady wzdłuż sztucznego kanału. Trzecim elementem przyciągającym ludzi jest plac, Scaniaplatsen – otoczony licznymi kawiarniami i restauracjami (Ciarkowski, 2023). Przestrzenie publiczne, z których większość jest zamknięta dla samochodów, zapewniają szereg aktywności, takich jak jazda na rowerze lub spacer.

UŻYTKOWANIE I WITALNOŚĆ PRZESTRZENI

Partery budynków dają możliwość naturalnego nadzoru. Zauważyć można, że partery wielu budynków zwłaszcza

flats overlooking the sea to small detached houses with gardens and terraces. Smaller houses and open spaces in the interior create a more human scale. The variety of buildings makes the whole very interesting and allows residents to identify with their home and immediate surroundings (Bell et al Bell Greene Fisher, Baum, 2004).

The spatial composition was based on elements related to the waterfront location. The first element is the Sundspromenaden running along the western waterfront. Attractive areas provide opportunities for walking, cycling and contemplating beautiful views including the panorama of the Öresund Strait. The second element is the Kanalparken linear park, in the eastern part of the district running parallel to the promenade along the artificial canal. The third element that attracts people is the square, Scaniaplatsen – surrounded by numerous cafés and restaurants. (Ciarkowski, 2023). The public spaces, most of which are closed for cars, provide a variety of activities such as biking or walking.

THE USE AND VITALITY OF SPACE

Ground floors of buildings as an opportunity for natural surveillance.

It is noticeable that the ground floors of many

Tabela 3. Użytkowanie i witalność przestrzeni. Opracowanie własne na podstawie literatury

Table 3. The use and vitality of space. Original work based on the literature

Kryterium (cechy bezpiecznych miejsc) Criterion (features of safe places)	Rozwiązania przestrzenne wspomagające bezpieczeństwo – cechy występujące w badanym założeniu Spatial solutions supporting safety – features present in the surveyed site
Użytkowanie i witalność jako podstawa kontroli społecznej – obecność użytkowników w przestrzeniach osiedlowych, na ulicy oraz w częściach wspólnych budynków zwiększa bezpieczeństwo Usability and vitality as a basis for social control – the presence of users in estate spaces, on the street and in the common parts of buildings increases safety O. Newman J. Jacobs, M. Czyński, B. Zarnecki	<ul style="list-style-type: none"> • dobra widoczność, aktywne fasady, funkcje usługowe w parterach / high visibility, active façades, service functions on the ground floor, • tworzenie atrakcyjnych przestrzeni wspólnych o bogatym programie dla różnych grup użytkowników / creating attractive common spaces with a rich programme for different user groups, • przeznaczanie przestrzeni w budynkach oraz wokół nich dla niewielkich grup sąsiedzkich / dedicating spaces in and around buildings to small neighbourhood groups, • wysoka jakość małej architektury / high quality of small architecture, • dbałość o miejsca rekreacji oraz placów zabaw dla dzieci / attention to recreation areas and playgrounds, • witalność ulicy / vitality of the street, • czytelność granic / legibility of boundaries, • odpowiednia relacja terenów mieszkaniowych z innymi funkcjami, szczególnie usługami / appropriate relationship of residential areas with other functions, especially services, • warunki nadzoru z budynków, zwłaszcza terenów rekreacyjnych i placów zabaw oraz wnętrz budynków / conditions of surveillance from buildings, especially recreational areas and playgrounds and building interiors, • nadzór nieformalny / informal surveillance, • estetyka i dobre utrzymanie budynków i terenu / aesthetics and the good upkeep of buildings and the area.

II. 3. Strefa wejściowa do budynku. Przeszklenia parterów, możliwość obserwacji otoczenia. Fot autorka

III. 3. Entrance area to the building. Ground floor glazing, possibility to observe the surroundings. Photo by the author

w przestrzeniach publicznych w strefie wejściowej są przeszklone, transparentne co umożliwi obserwację okolicy. Widzę i jestem widziany – tak czuje się osoba wchodząca i/lub wychodząca z/do budynku. Jednocześnie aktywne fasady wspomagają naturalny nadzór nad otoczeniem. Dodatkowo przestrzeń jest oświetlona, zagospodarowana, zaakcentowana jest zmiana przestrzeni z publicznej na półprywatną. Aktywne fasady zwłaszcza w przejściach pomiędzy budynkami wspomagają poczucie bezpieczeństwa. Dodatkowo miejsca te są dobrze oświetlone, wprowadzony jest kolor, widać dbałość o utrzymanie w czystości zarówno budynków, jak i przestrzeni wokół.

Wysoka jakość wyposażenia, mała architektura, aranżacja zieleni czytelnie określa przeznaczenie i akcentuje zmianę charakteru przestrzeni. W dzielnicy nie zauważamy grodzienia terenu, a wszelkie przegrody występujące w przestrzeni charakteryzuje wysoka przejrzystość. W przestrzeni znajduje się także sztuka, która jest nie tylko elementem pięknym, ale także przyczynia się do identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania i ułatwia orientację w przestrzeni. Orientacji w przestrzeni, identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania, znakiem informującym o zmianie charakteru przestrzeni jest także kolor zastosowany w przestrzeni.

Zieleń

Pomimo dużej gęstości i miejskiego charakteru zabudowy, wiele uwagi poświęcono bardzo zróżnicowanym terenom zielonym i bioróżnorodności. Znajdziemy tu całe spektrum form założeń zielonych, zarówno park publiczny z różnorodną, naturalną roślinnością i ciekami wodnymi, jak i indywidualne ogródki przydomowe. Roślinność została bardzo dobrze zaprojektowana, bogactwo wszelkich jej form, duża i mała skala, trawy, kwiaty, krzaki drzewa przyczyniają się do ukojenia zmysłów mieszkańców, są ważne dla zdrowia, czystości powietrza. Kolor i zapach koi zmysły. Zieleń definiuje przestrzeń i zmienia charakter przestrzeni od publicznej do prywatnej.

buildings, especially in public spaces in the entrance area are glazed and transparent, allowing observation of the surroundings. I can see and I am seen – this is how a person feels when entering and or leaving from/to a building. At the same time, the active facades support the natural surveillance of the surroundings. In addition, the space is illuminated, landscaped, the change from public to semi-private is accentuated. Active facades especially in the passageways between buildings support the sense of security. In addition, the spaces are well lit, colour is introduced, and care is taken to maintain the cleanliness of both the buildings and the surrounding space.

High-quality furnishings, landscaping and greenery clearly define the purpose and accentuate the change in the character of the space. In the neighbourhood, the fencing of the area is not noticeable and any partitions present in the space are characterised by high translucency. The space also contains art, which is not only a beautiful element, but also contributes to the inhabitants' identification with their place of residence and facilitates orientation in space. Orientation in space, identification of the inhabitants with their place of residence, a marker of a change in the character of the space is also the colour used in a space.

Green space

Despite the high density and urban nature of the development, a great deal of attention has been paid to highly diverse green spaces and biodiversity. There is a whole spectrum of forms of greenery, both a public park with diverse natural vegetation and watercourses and individual home gardens. The vegetation has been very well designed, the abundance of all its forms, large and small scale, grasses, flowers, bushes trees contribute to soothe the senses of the residents, are important for health, air purity. Colour and fragrance soothes

II. 4. Kameralne wnętrze zespołu mieszkalnego. Fot autorka

III. 4. The intimate interior of a residential complex. Photo by the author

Place zabaw, tereny rekreacji

W przestrzeni znajdują się różnorodne place zabaw występujące w różnej skali od dużego założenia jakim jest *skatepark*, po elementy zabaw i rekreacji w przestrzeniach przydomowych. Elementy związane z wodą również wspierają aktywność mieszkańców – woda jest „motywem przewodnim” kompozycji osiedla Bo01, kanały odprowadzające deszczówkę oraz liczne sadzawki tworzą system, który poprawia estetykę otoczenia, pozwala na retencję wód opadowych oraz wspomaga bioróżnorodność ekosystemu dzielnicy. Wszystko przyczynia się do aktywności mieszkańców – spacerów, jazdy na rowerze. Odpoczynek, kontemplacja widoków i dobry mikroklimat, wszystko to buduje dobre miejsce do mieszkania (Gehl, 2011).

Całość dzielnicy cechuje wysoka estetyka i bardzo dobre utrzymanie, co także ma znaczenie dla poczucia bezpieczeństwa (teren zadbane oznacza, że jest do kogoś przynależny). Nie zaobserwowano w założeniu przestrzeni

the senses. Greenery defines spaces and changes the character of spaces from public to private.

Playgrounds, recreation areas

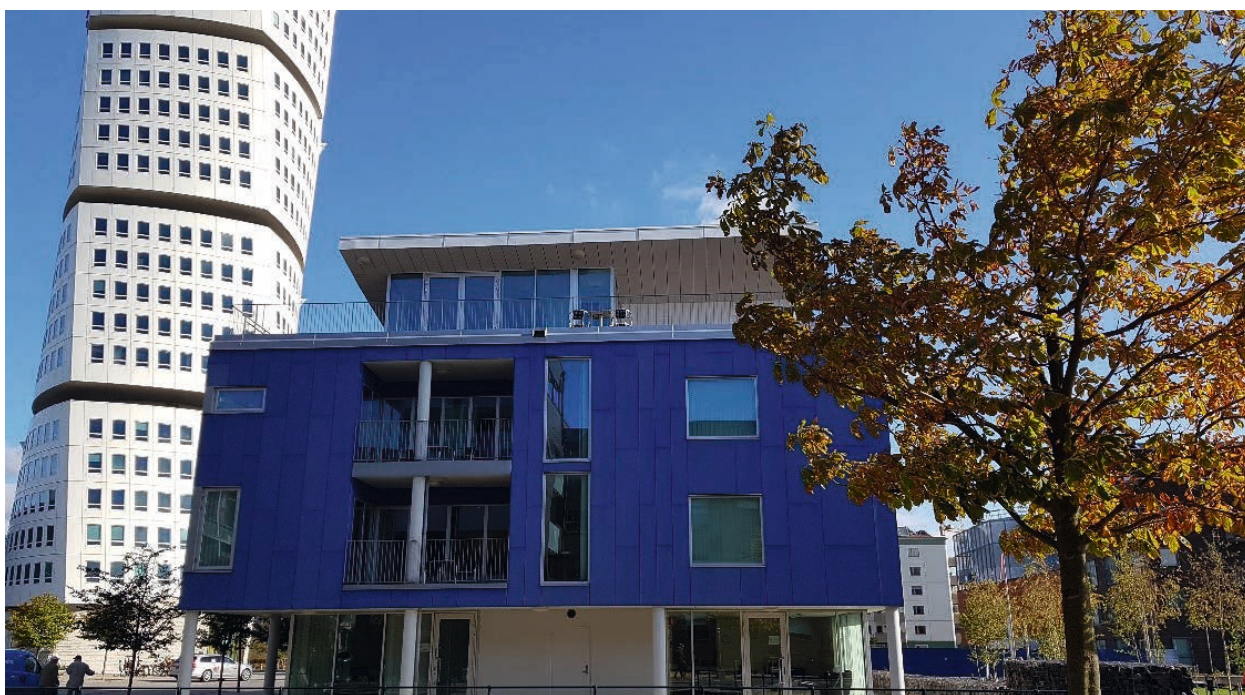
The space contains a variety of playgrounds that range in scale from a large-scale facility such as a skatepark to play and recreation elements in backyard areas. Diverse greenery in different spaces.

Water features also support residents' activities – water is the leitmotif of Bo01's composition: rainwater channels and numerous ponds form a system that improves the aesthetics of the surroundings, allows rainwater retention and supports the biodiversity of the district's ecosystem. Everything contributes to the activity of the residents – walking, cycling. Relaxation, contemplation of the views and a good microclimate, all create a good place to live.

The whole neighbourhood is characterised by high aesthetics and very good maintenance, which is also

II. 5. Przykład odważnej kolorystyki budynków. Fot. autorka

III. 5. An example of bold building colours. Photo by the author

II. 6. Zadbane, przejście pomiędzy budynkami. Dobre oświetlenie i aktywne fasady sprzyjają poczuciu bezpieczeństwa. Fot. autorka

III. 6. Well-kept transition between buildings. Good lighting and active facades promote a sense of security. Photo by author

niczych, brak oznak wandalizmu (Czarnecki, 2010).

W projekcie niebagatelne znaczenie mają zarówno elementy małej architektury, jak i kolor. Autor Bo01 opracował odpowiednią kolorystykę dla poszczególnych części zespołu – zewnętrzne, wyższe budynki są w jasnych, pastelowych kolorach, natomiast niższe wnętrze zespołu przybierają mocniejsze barwy.

Kolor jest zastosowany w przestrzeniach „trudnych”, które potencjalnie mogą być odczuwane jako niebezpieczne. W wąskich przejściach, przesmykach między budynkami ciepła i jasna barwa wzbudza w przechodniach pozytywne odczucia. Miejsca te nie stanowią przestrzeni uciezkowych (Czyński, 2006). Dostyc wąskie przestrzenie między budynkami są zaprojektowane w sposób przyjazny, są kolorowe, oświetlone, mają aktywne fasady. Są dobrze utrzymane, mają zróżnicowane posadzki i elementy zamykające perspektywę.

Wewnątrz nie na szarych, brzydkich podwórek i miejsc zapleczych. Wszędzie jest dobre oświetlenie, a także duża przezierność przegród, ogrodzeń. Kolejnym miejscem, które bardzo często staje się miejscem nieprzyjaznym są miejsca składowania odpadów, kontenery i altany śmietnikowe. W analizowanym założeniu takie przestrzenie nie są widoczne. Przykładem rozwiązania problemu składowania odpadów jest zlokalizowanie pomieszczenia w parterze budynku, które jest zamykane, odpady są segregowane, a całość utrzymana w czystości. Nie ma możliwości wyjmowania śmieci, nie rozwiewa ich wiatr, nie zamieszkują tej przestrzeni osoby bezdomne.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Badanie w zakresie wybranych aspektów projektowania cech bezpiecznej przestrzeni przyniosło bardzo dobre wyniki zarówno w zakresie skali urbanistycznej, jak i architektonicznej. Projektując i realizując przestrzeń dzielnicy, stworzono ją jako system sąsiedztw, jako strukturę o cechach miasta ze znanymi ludzimi elementami, takimi jak plac, ulica, podwórko. Wyraźne jest odczucie zmiany charakteru przestrzeni.

important for the sense of security (a well-maintained area means it belongs to someone). There are no no-one's spaces in the premise, no signs of vandalism. Both the landscaping elements and the colour are of considerable importance in the design. The author Bo01 has developed an appropriate colour scheme for the different parts of the complex – the outer, higher buildings are in light, pastel colours, while the lower interior of the complex takes on stronger colours. Colour is used in 'difficult' spaces, which could potentially be perceived as unsafe. In narrow passageways, passages between buildings, the warm and bright colour evokes positive feelings in passers-by. These places do not constitute escape spaces (Czyński, 2006).

The spaces between the buildings, which are quite narrow, are designed in a welcoming way; they are colourful, lit and have active facades. They are well-maintained, have varied floors and elements that close the perspective. Inside, there are no grey, ugly courtyards or back areas. There is also good lighting everywhere and a high translucency of the partitions, fences. Another place that very often becomes an unfriendly place is the waste storage areas, containers and rubbish bins. Such spaces are not visible in the complex under consideration. One solution to the problem of waste storage is to place a room on the ground floor of the building, which is lockable, waste is segregated and the entirety is kept clean. The rubbish cannot be taken out, it is not blown away by the wind, and there are no homeless people living in this space.

SUMMARY AND CONCLUSIONS

The study on selected aspects of design, features of a safe space yielded very good results at both the urban and architectural scale. The design and realisation of the neighbourhood was conceived as a system of neighbourhoods, as a structure with urban characteristics with familiar elements such as

Zwarta różnorodna zabudowa pozwala na tworzenie dobrej społeczności, która dba o swoją przestrzeń, dzięki czemu staje się ona bezpieczniejsza. Uwolnienie przestrzeni od samochodu, zachowanie skali ludzkiej zabudowy i wewnątrz urbanistycznych, dobra widoczność, kolor, sztuka, place zabaw, dobre oświetlenie wspierają ludzką aktywność, poczucie przynależności, wspierają bezpieczeństwo. Nieco ponad połowa dzielnicy to otwarta przestrzeń. Dostęp do zielonych stref i wody, wykorzystanie światła dziennego i różne wrażenia wizualne tworzą poczucie dobrego samopoczucia. Sieć parków i założeń zieleni w różnych skalach pozwala osiągnąć bezpieczną wysoką jakość zamieszkiwania. Västra Hamnen to przykład holistycznego projektowania, które umożliwia piesze użytkowanie przestrzeni, promuje aktywność mieszkańców poza domem w przyjaznej, bezpiecznej dzielnicy.

PRZYPISY/ENDNOTES

¹ Nazwa Bo01 jest skrótem od szwedzkiego czasownika „bo”, co znaczy mieszkać i 2001, roku powstania realizacji (Kusińska, 2007).

² Budynki w zespole zostały zaprojektowane przez 22 szwedzkie biura architektoniczne, dzięki czemu powstała różnorodna architektura, którą skomponowano w ramach wytycznych narzuconych ogólnie przez władze miasta oraz przez organizatorów targów.

BIBLIOGRAFIA/REFERENCES

- [1] Bell P.A., Greene Th. C., Fisher J.D., Baum A., 2004, Psychologia Środowiskowa, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.
- [2] Coleman A., 1990, Utopia on Trial: Vision and Reality in Planned Housing, Hilary Shipman Ltd.
- [3] Colquhoun I., 2004, Design out crime. Creating safe and sustainable communities, Elsevier, Architectural Press, Oxford.
- [4] Crowe T.D., 2000, Crime Prevention through environmental design, Applications of Architectural Design and Space Management Concepts (second edition), National Crime Prevention Institute Butterworth-Heinemann, Elsevier.
- [5] Czarnecki B., 2010, Oznaki naruszania norm społecznych – przesłanki do kształtowania przestrzeni bezpiecznej, „Architecturae et Artibus” nr 3.
- [6] Czarnecki B., Siemiński W., 2004, Kształtowanie bezpiecznej przestrzeni publicznej, Difin, Warszawa.
- [7] Czarnecki B., 2011, Przestrzenne aspekty przestępczości. Metoda identyfikacji czynników zagrożeń w przestrzeni miejskiej, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok.
- [8] Czyński M., 2006, Architektura w przestrzeni ludzkich zachowań. Wybrane zagadnienia bezpieczeństwa w środowisku zbudowanym, Wydawnictwo Politechniki Szczecińskiej, Szczecin.
- [9] Ellin N., 1997, Architecture of Fear, Princeton Architectural Press, New York.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE/ONLINE SOURCES

- [1] United Nations Environment Programme, Quality program in Malmo, Sweden, <https://www.neighbourhoodguidelines.org/quality-program-malmo-sweden> (dostęp 01.02.2024).
- [2] Kusińska E., Miasto przyszłości – zrównoważona dzielnica mieszkaniowa, Czasopismo Techniczne, z.3/A-2007 https://repozytorium.biblos.pk.edu.pl/redu/resources/34650/file/suwFiles/KusinskaE_MiastoPrzyszlosci. (dostęp 01.01. 2024).

a square, a street, a courtyard. There is a clear sense of change in the character of the space. The compact diversity of the buildings allows for a good community that takes care of its space, making it safer. Freeing the space from cars, preserving the human scale of buildings and urban interiors, good visibility, colour, art, playgrounds, and good lighting support human activity, a sense of belonging support safety. Just over half of the neighbourhood is open space. Access to green spaces and water, the use of daylight and different visual experiences create a sense of well-being. A network of parks and green spaces at different scales allows a safe, high quality of living to be achieved. Västra Hamnen is an example of holistic design, that enables space to be used on foot, promotes residents' activities outside their homes in a friendly, safe neighbourhood.

¹ The name Bo01 is an abbreviation of the Swedish verb *bo*, meaning to live, and 2001, the year the project was completed (Kusińska, 2007).

² The buildings in the complex were designed by 22 Swedish architectural firms, resulting in a diverse architecture, which was nevertheless designed within the guidelines imposed top-down by the city authorities and the trade fair organizers.

- [10] Gehl J., 2011, Three Types of Outdoor activities, „Life between Buildings,” and “Outdoor Activities and the Quality of Outdoor Space, in: The City Reader, Fifth edition, LeGates R., Stout F. (eds.), Routledge, Taylor & Francis Group, Urban Reader Serie, London, New York.
- [11] Hiller B., 2006, Space Syntax and Spatial Cognition Proceedings of the Workshop held in Bremen.
- [12] Jacobs J., 1961, The Death and Life of Great American Cities, Vintage Books Edition, New York.
- [13] Jacobs J., 2011, The Uses of Sidewalks: Safety, in: The City Reader, 5 edition, R.T. Le Gates, F. Stout Routledge (eds.), Taylor & Francis Group, Urban Reader Series, London, New York.
- [14] Lynch K., 2011, Obraz miasta, Wydawnictwo Archiwolta, Kraków.
- [15] Newman, O., 1973, Defensible Space. People and Design in Violent City, Collier Book, New York.
- [16] Wyżykowski A., Wehle-Strzelecka S. (red.) 2005, Przestrzeń bezpieczna. Urbanistyczne i Architektoniczne uwarunkowania kształtowania przestrzeni miejskiej dla zwiększenia bezpieczeństwa mieszkańców., Wyd. Politechniki Krakowskiej, Kraków.

- [3] Ciarkowski Błażej, Dobrze Bo w Szwecji. Dzielnica Västra Hamnen w Malmö.
- [4] 01 czerwca '23, <https://www.architekturaibiznes.pl/dobrze-bo-w-szwecji-dzielnica-vastra,26817.html> (dostęp 01.01. 2024).
- [5] Office of the Deputy Prime Minister, Safer Places. The Planning System and Crime Prevention, s.13, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/7784/147627.pdf (dostęp 01.01. 2024).